

**DAĞLIQ QARABAĞ MÖVZUSU RUSIYA
MƏTBUATINDA**

(“Аргументы и факты” qəzetinin Materialları əsasında)

Ключевые слова: Нагорный Карабах, национально-этнические конфликты, “Аргументы и Факты”

Key words: Nagorno Garabagh, national-ethnic conflicts, “Аргументы и Факты”

РЕЗЮМЕ

Данная статья посвящена отношениям между Азербайджаном и Арменией, Нагорно - Карабахской проблеме. В статье так же расследуется исторические аспекты конфликта. В лице известной российской газеты “Аргументы и Факты” изучается отношение России на события вокруг Нагорного Карабаха.

SUMMARY

This article deals with the Azerbaijan-Armenia relations and Nagorno- Garabagh conflict. Historical aspects of incidents between two countries are drawn into attention. At the same time, in the sample of Russian prestigious newspaper “Аргументы и Факты” attitude of the country is researched.

Milli – etnik zəmində yaranan münaqişələrin tarixi qədim zamanlara söykənir. Bu barədə yazılı mənbələrdə müxtəlif faktlara rast gəlmək olur. E.ə. 6-cı əsrdə ərəblərin Avropadan qovulması, xristiyanların məşhur səlib yürüşləri, protestantlarla katoliklər arasında törədilən dəhşətli qırğınlar, yəhudilərin öz torpaqlarından zorla

uzaqlaşdırılması yüzlərlə nümunələrdən bəzisi. Asiya ölkələrinin də tarixində çoxlu sayda belə hadisələrə rast gəlmək olar. Əksər hallarda bu münaqişələrin təməlinə dini qütbləşmələr dayanırdı.

Ötən əsrin əvvəllərində Yer kürəsində quruluşuna, ideyasına görə bənzərsiz olan dövlət – Sovet İttifaqı yaradılır. İlk vaxtlar birlik Rusiya SSR, Belarusiya SSR, Ukrayna SSR və Zaqafqaziya SFSR-dən (Azərbaycan, Gürcüstan, Ermənistan) ibarət idi. 1922-1936-cı illərdə əvvəlcə Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Tacikistan və Türkmənistan, İkinci Dünya müharibəsinin bitməsindən sonra isə Litva, Latviya, Moldova, Estoniya da qurumun tərkibinə daxil edilir. Beləliklə, on beş respublikadan təşkil olunmuş və yetmiş il var olmağı bacarmış nəhəng imperiya yaranır. Sənədlər üzərində hər respublikanın tamamilə eyni hüquqlara malik olduğu göstərsə də, realıqda vəziyyət tam başqa idi. Yeniliyin, gələcəklə bağlı ümidlərin doğurduğu sevinc hissləri sakitləşəndən sonra, insanlar Sovet quruluşunun əsl mahiyyətini görməyə, dərk etməyə başladılar. Tək bir cə fəktı qeyd etmək kifayətdir: Stalinin şəxsi milli önyarğıları nəticəsində bütöv millətlər kütləvi formada doğma yurdlarından ölkənin müxtəlif hissələrinə deportasiya olundular. Rus millətindən olmayan bir çox xalqlar üçünyetmiş illik ağır, əzizlik hissi ilə müşayiət olunan bir zaman başladı. Təsadüfi deyil ki, müasir dünyanın xəritəsində milli-etnik zəmindəki qarşıdurmaların əksəriyyətinin “qaynar nöqtəsi” elə keçmiş Sovetlər Birliyinin payına düşür. SSRİ kimi çoxmillətli ölkənin tərkibində dinindən, dilindən, milli xüsusiyyətindən asılı olmayaraq, bir yerdə yaşamağa məcbur olan xalqlar arasında narazılıqların baş verəcəyi gözlənilən idi. Digər tərəfdən, sovet sistemini heç cür qəbul edə bilməyən Qərb mətbuatı da “dayanmadan sosialist inkişaf yolunun perspektivsizliyini auditoriyaya izah edir, sosialist ölkələrinin həyatından çoxlu neqativ faktlar gətirərək, oradakı sosial ədalətsizliklərdən, insan haqlarının kobudcasına pozulmasından” (1, Səh 48) yazırdı. M. Qorbaçovun “yenidənqurma” ideyasının ardınca, ölkədə iqtisadi vəziyyət dözülməz həddə çatdı, “demokratiya”, “azadlıq” şüarları tez-tez işlədil-

məyə başladı. SSRİ-nin tərkibində yaşayan bəzi millətlər arasında gizli şəkildə davam edən narazılıqlar aşkara çıxdı, milli-etnik qarşıdurmalar daha da alovlandı. 1988-1991-ci illərdə regionda 150-yə yaxın münaqişə baş vermişdi

ki, onların da iyirmisi insan tələfatı ilə nəticələnmişdi (Moldovada, Qırğızıstanda, Özbəkistanda, Tacikistanda, Pribaltika ölkələrində, Zaqafqaziyada və s.). Elə həmin vaxtlarda vəziyyətdən istifadə edən Ermənistan hökuməti, öz həmişəki adətinə sadıq qalaraq Dağlıq Qarabağla bağlı iddialarını yenidən ortaya atdı. Beləliklə, regiondakı onsuz da gərgin olan vəziyyəti daha da ağırlaşdı.

1980-ci illərin sonu - 1994-cü illər arasında baş verən 1-ci Qarabağ savaşında, fasilələrlə davam edən sonrakı döyüşlərdə hər iki ölkə həm maddi, həm də mənəvi cəhətdən böyük itkilərə məruz qaldı. Hər bir müharibənin ən qəbul edilə bilməyən tərəfi isə insan itkisidir. "... Dağlıq Qarabağ separatizmi ilə bağlı mətbuatda dərc olunan statistik məlumatları toplasaq, münaqişənin ilkin (qaynar) dövrlərində yalnız Azərbaycan tərəfindən 20 min nəfərdən çox insan itkisinin olduğunu müəyyən etmiş oluruq. ... Yaralananların ... 50 min nəfər olduğu bildirilir. ... bu gün respublikada 11 min Qarabağ müharibəsi əli, 13710 şəhid ailəsi vardır ” (2, s 42).

Qafqaza, onun bir hissəsi olan Azərbaycana geosiyasi maraqların yüksək həddə olması tarix boyu dövlətimiz, dövlətçiliyimiz üçün müxtəlif çətinliklərə səbəb olmuşdur. Müasir dünyanın da gündəmində siyasi proseslər tez-tez dəyişilir və belə dəyişikliklərin fonunda nəzarəti əldə saxlamaq istəyən qüvvələr Ermənistan kimi kiçik dövlətlərdən istifadə edərək, öz məqsədlərinə nail olmağa çalışırlar. Tarixi faktlardan da məlumdur ki, ermənilər həmişə özlərindən güclülərin əlində “marionet” kimi istifadə olunub. Ona görə də Azərbaycanla Ermənistan arasında olan münaqişəyə tək-cə milli-etnik uyuşmazlıq bucağından nəzər salmaq düzgün olmaz. Regionda, eləcə də dünyada baş verən hadisələr fonunda Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərindəki qabarma-çəkilmələr buna əyani sübutdur. “Hər şeydən əvvəl qeyd edilməlidir ki, həmişə cəmiyyətdə “inqilabi yüksəliş və kardinal dəyişikliklər” baş verdiyi dövrlərdə “Dağlıq

Qarabağ haqqında məsələ qaldırılmışdır” (2). Azərbaycanla Ermənistanın münasibətləri, Dağlıq Qarabağda baş verən siyasi proseslər, beynəlxalq ictimaiyyətin bu hadisələrə reaksiyası, cəbhədəki son vəziyyətlə bağlı xəbərlər tək milli mətbuatda yox, qonşu ölkələrin mediasında da vaxtaşırı işıqlandırılır. İran, Türkiyə, Rusiya kimi iri dövlətlər xəbər portallarında, radio və televiziya da bu barədə məlumatlar paylaşır, kifayət qədər iri həcmli analitik verilişlər hazırlayırlar. Rusiyanın məşhur “Аргументы и Факты” qəzetində də Dağlıq Qarabağla bağlı yazılara vaxtaşırı rast gəlmək mümkündür.

“Аргументы и Факты” Rusiyanın nüfuzlu ictimai-siyasi mətbu orqanıdır. 1978-ci ildən nəşr olunan qəzet ölkənin dövrü mətbuatında önəmli yerlərdən birini tutur. O, ilk öncə siyasi təbliğatla məşğul olan insanlar üçün nəzərdə tutulmuşdu və geniş yayılmasına icazə verilmirdi. 80-ci illərin əvvəllərində aparılan radikal islahatlardan sonra ölkənin populyar xəbər mənbələrindən birinə çevrilir və 1990-cı ildə , “ böyük tirajlı qəzet”(33,5 milyon nüsxə) kimi Ginnesin Rekordlar Kitabına daxil olur. Oxucu auditoriyası genişdir, buraya yaşı, peşəsi, sosial təbəqəsi müxtəlif olan insanlar daxildir. “Аргументы и Факты” özünü sanballı qəzet kimi təqdim edir və bu imicini var gücüylə qorumağa çalışır, ölkənin peşəkar qələm sahiblərinin bir çoxu qəzetin daimi yazarları sırasındadır. Bir çox qəzetlər kimi “Аргументы и Факты” da öz səhifələrində siyasi təbliğatdan (həmçinin, xaricə siyasi təbliğatdan) ustalıqla istifadə edir. Onun dünyanın 60-dan çox ölkəsində tanınması, oxunması bu sahədə fəaliyyətinə əlverişli şərait yaradır. Maraqlıdır ki, yazıların əksəriyyətində Rusiya hökumətinin mövqeyi bəzən açıq, bəzən üstörtülü şəkildə hiss olunur. Mövzudan çox da uzaqlaşmadan bir faktı qeyd etmək lazımdır ki, 2014-cü ildə qəzet Moskva meriyası tərəfindən satın alınmışdır və o, hal-hazırki hakimiyyətə yaxınlığı ilə tanınır; siyasi, iqtisadi və digər sahələrə aid alınan müsahibələrdə ekspertlərin əksəriyyəti iqtidara yaxın insanlardan seçilir.

“Аргументы и Факты” qəzeti bölgədə baş verənləri daim diqqətlə izləyir. Redaksiya heyəti hadisələrlə bağlı məlumatları çatdırmaqla kifayətlənmir, eyni zamanda konfliktin yaranma tarixi,

problemə beynəlxalq müstəvidə göstərilən maraq, münaqişənin həlli ilə bağlı politoloqların verdiyi proqnozlar, bunun hər iki ölkəyə, eləcə də ümumilikdə regiona təsiri haqqında geniş araşdırmalara da yer ayırır. “Карабахский узел. Россию тянут в новую драку?” (5) adlı məqalədə belə hissə var: “Qarabağdakı döyüşlərin yenidən bərpa olunması doğrudan da Moskvanın işini artırıb. Azərbaycanla Rusiya arasında “strateji tərəfdaşlıq və coxsaxəli əməkdaşlıq” barədə razılaşma imzalanıb. Digər tərəfdən Ermənistan Kütləvi Təhlükəsizlik haqqında Müqavilə Təşkilatının üzvüdür ” ... “...Hələlikse, Vladimir Putin tərəfləri “təcili surətdə atəşkəsə əməl etməyə və soyuqqanlı olmağa” çağırır”. Başqa bir məqalədə MDB ölkələri İnstitutunun Qafqaz şöbəsinin müdiri Vladimir Yevseyevlə geniş müsahibə dərc olunub. Jurnalistin “ - Konfliktə iştirak etməyən tərəf olaraq, Rusiya həm Ermənistan, həm də Azərbaycana silah satır. Bunu necə başa düşmək olar? ” sualına müsahibi belə cavab verir: “Silah satışı yaxşı biznesdir, həm də Rusiya bölgəni təsir dairəsində saxlamaq istəyir . Azərbaycana başqa yolla - məsələn, enerji təminatı sahəsində - təsir etmə şansımız azdır, ölkə bu bazarda özü güclü oyunçudur. Ermənistana gəlinəcə. Düzdür, elə bizdən aldıqları kreditlə onlara silah satırıq. Amma bu, Zaqafqaziyada güc səviyyəsini tarazlaşdırmaq üçündür.” (6).

2016-cı il 13 oktyabr tarixli yazıda Rusiya Federasiyası Prezidentinin köməkçisi Yuriy Uşakovun Qarabağ münaqişəsinin tezliklə həll olunması məsələsində optimist gözləntilərinin olmaması haqqında fikirləri təqdim olunub. Həmçinin o, üçtərəfli danışıqların davam edəcəyini də bildirib (7).

Rusiya Ermənistan- Azərbaycan arasındakı proseslərdə, danışıqların aparılmasında, tərəflər arasında güzəşt yollarının aranmasında yaxından iştirak edir. Burdan da aydın olur ki, Dağlıq Qarabağ mövzusu həm rus mətbuatında, həm də “Аргументы и Факты” qəzetində münaqişə həll olunana qədər əsas mövzulardan biri olaraq qalacaq.

ƏDƏBİYYAT:

1. Əhmədli Nəsir. Kütlevi informasiya vasitələri xarici siyasi təbliğat sistemində. Dərs vəsaiti. Bakı Universiteti nəşriyyatı, 2004
2. Mazanlı İlham. KİV millətlərarası və dövlətlərarası münasibətlərin təkmilləşdirilməsi faktoru kimi. Monoqrafiya. Renessans nəşriyyatı, 2014
3. Ахундова Эльмира. Теория журналистики и современные проблемы периодической печати. Учебное пособие. Мутарджим, 2012
4. Мəmmədli Cahangir. Müasir jurnalistika. Dərslik.
5. “Аргументы и Факты” qəzeti, 06.04.2016
6. “Аргументы и Факты” qəzeti, 07.04.2016
7. “Аргументы и Факты” qəzeti, 13.10.2016
8. femida.az/news.php?id=5760
9. Azerbaijan.az/portal/Karabakh/History/history_a/html
10. https://ru.wikipedia.org/wiki/Аргументы_и_факты
11. https://otherreferats.allbest.ru/journalism/00019750_0.html